

#1 טור חו"מ ס' ג - אין ב"ד בפחות מג', וכל ג' נקראים ב"ד ואפילו הדיוטות. וכתב הרמ"ה דוקא דגמירי דינא אע"פ דלא סבירי [ס"א סמיכי] ויראה מדבריו דבעי שלשתם גמירי אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב בגי' אי אפשר דלית בהו חד דגמיר ששמע או קרא בספרים ויודע סברות בדינין אבל אם לית בהו חד דגמיר פסולים לדינא

#2 שו"ע שם - אין בית דין פחות משלשה. וכל שלשה נקראים בית דין אפילו הדיוטות דאי אפשר דלית בהו חד דיודע סברות בדינים אבל אי לית בהו חד דידע פסילי לדון (טור בשם אביו הרא"ש ריש סנהדרין)

#3 לחם משנה הל' סנהדרין ב:י - והיכא דהני הדיוטות לא גמרי ולא סברי כתב הטור בשם אביו בסימן ג' דפסילי אלא אם כן אית בהו חד דגמיר והרמ"ה כתב דבעינן שלשתם דגמירי וקשה לדעת הרמ"ה שהרי בגמ' אמרו בגי' אי אפשר דלית בהו חד דגמיר משמע דבחד דגמיר סגי... וי"ל דהרמ"ה ס"ל דמאי דקאמר בגי' אי אפשר דלית בהו חד דגמיר לאו למימרא דאי אית בהו חד דגמיר סגי אלא ה"ק לא גזרו רבנן בסתם גי' דגמירי אטו גי' יושבי קרנות דכיון דאפילו שיהיו יושבי קרנות אי אפשר דלית בהו חד דגמיר אע"ג דמ"מ פסול לא חשו ליה רבנן כולי האי למיגזר אטו הא בסתם גי' דאינה ריעותא כ"כ אבל בודאי אי ידעינן דליכא אלא חד דגמיר דפסול...

#4 שער המשפט ג:ב - דאי אפשר דלית בהו חד דיודע סברות בדינים אבל אי לית בהו חד דידע פסילי לדון. ודעת הרמ"ה הובא בטור דבעינן תלתא דגמירי דוקא ותמהו בזה כל המחברים דהא בש"ס מבואר להיפך דאמרינן (סנהדרין ג.) לרב אחא מדאורייתא חד נמי כשר והא דבעינן תלתא גזירה משום יושבי קרנות, ופריך אטו בתלתא מי לא הוי יושבי קרנות ומשני אי אפשר דלית בהו חד דגמיר, הרי להדיא דבחד דגמיר סגי... ולי נראה לתרץ ע"פ מה שכתב הכנסת הגדולה בסי' ל"ו בשם תשובת מוהרש"ך (ח"א סי' ס"ז) דכי היכא דקי"ל בעדים כשנמצא אחד מהן קרוב או פסול כל העדות בטילה הוא הדין בדיינים אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול נתבטל כל הוועד ע"ש... והנה לכאורה יש להקשות לפ"ז הא דפריך הש"ס אטו בתלתא מי לא הוי יושבי קרנות ומשני דאי אפשר דלית בינייהו חד דגמיר, ואכתי קשה כיון דמאן דלא גמיר פסול לדינא א"כ אף דיש ביניהם חד דגמיר מה מהני הא כל הוועד בטל כמו שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול דכל העדות בטילה... אך נראה דלא קשיא דהא הא דמשני אי אפשר דליכא בינייהו חד דגמיר פירש בחדושי הר"ן (שם) כלומר אי אפשר שיכניסו את עצמן בדין אי ליכא בהו חד דגמיר ויודע להיכן הדין נוטה, וכן פירש מוהרי"ט בתשובותיו בחחו"מ סי' מ"ו דיראים להכנס בדין דילמא יטעו ויצטרכו לשלם, וא"כ משני הש"ס שפיר כיון שלא יזדקקו לדין אם לא דאיכא בהו חד דגמיר, וגמיר הוא שבקי בדינים ויודע סברות בדינים כמו שכתבו הרא"ש (שם סי' א וטור), א"כ פשיטא דהגמיר שבקי בדינים לא יצטרף עם מי שאינו גמיר לישיב בדין אחד דהא אף הוא יפסל בצרופן, ומשום הכי תקנו חז"ל גי' דיינים כיון דגי' דלא גמירי יהיו יראים להכניס את עצמן בדין עד שיהיה מהם חד דגמיר והגמיר לא ישיב בדין עם מי שאינו גמיר וא"כ ודאי יהיו כל השלשה גמירי אבל בתרי חששו חז"ל דתרווייהו לא יהיו גמירי. ולפ"ז יפה פסק הרמ"ה דבעינן גי' דגמירי משום דבין לרבא ובין לרב אחא בעינן גי' דגמירי בכדי שלא יופסל הגמיר בצרופן הדין דלא גמיר. אך מדברי הרא"ש שכתב לדינא אבל אי ליכא בהו חד דגמיר מיפסל משמע דס"ל דחד דגמיר כשר בדיעבד דלא כהרמ"ה ודברי הטור נכונים

#5 שו"ע חו"מ ג:ד - ...וצריך שיהיו כל היושבים בבית דין ת"ח וראויים ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי יושב שמא ישב עם אנשים שאינם הגונים ונמצא בכלל קשר בוגדים לא בכלל ב"ד

#6 סמ"ע חו"מ ג:יג - עד שידע עם מי יושב. בתשובת מהרי"ו סימן קמ"ו כתב למהר"ש ז"ל ואם תשמע לעצתי לא תשב אצל הקהל בשום דין דידעת שפסקי הבעלי בתים ופסקי הלומדים הם שני הפכים ואמרו בפרק זה בורר [סנהדרין כ"ג ע"א] כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושים לא היו יושבין בדין א"כ היו יודעין מי יושב עמהם כו' ע"ש

#7 שו"ע חו"מ יח:א - ...שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי. שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי חייב. אחד אומר זכאי ואחד אומר חייב ואחד אומר איני יודע ואפי' שנים אומרים זכאי או חייב ואחד אומר איני יודע יוסיפו שני דיינים ונמצא שהם חמשה נושאים ונותנים בדבר אם שלשה מזכים ושנים מחייבים זכאי. ואם שלשה מחייבים ושנים מזכים חייב. שנים אומרים זכאי ושנים אומרים חייב ואחד אומר איני יודע יוסיפו עוד דיינים אבל ארבעה אומרים זכאי או חייב ואחד אומר איני יודע או שאמרו שלשה זכאי ואחד אומר חייב ואחד אומר איני יודע בין שהוא אותו שאמר תחלה איני יודע בין שהוא אחר הולכים אחר הרוב

#8 סמ"ע שם ס"ק ד - ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינים הטעם דאין שייך לומר דהולכין אחר הרוב אלא כשכל הגי' ישבו ונתנו ונשאו בדבר וכל אחד אומר טעם לדבריו ושנים הסכימו לדעת אחת אז בטלה דעת השלישי ברוב משא"כ כשאומר איני יודע דמחשב כאילו לא ישב עמהן ואמרינן שמא אם ישב עמהן שלישי שהיה אומר דעתו היו השנים מסכימין עמו וזהו דוקא בשלשה הראשונים אבל אחר שהוסיפו עליהן אף שאמר האחד איני יודע מ"מ כיון דמתחילה לא ישבו כ"א אדעתא דגי' והרי נשאר גי' שביררו דעתן ומסכימין לדעת אחת משו"ה הולכין אחריהן וק"ל

#9 פתחי תשובה שם - ואחד אומר א"י יוסיפו - עיין בתשובת בית יעקב סימן ט"ו שבא בשאלה שלשה דיינים שישבו בדין ושנים מזכין ואחד דעתו לחייב, אם רשאי המחייב לעשות תחבולה לומר איני יודע כדי שיוסיפו עליהם דיינים, והאריך בזה ומסיק דאסור לעשות כן. ומביא ראיה מגמרא דסנהדרין דף ח: ובתוספות שם [ד"ה חוששין] דמבואר דחוששין ללעז בכה"ג שמא יאמרו לפי שלא ידעו הדין הוסיפו עליהם כו' ואף אם הוא ימחול אין בידו למחול כבוד השנים המזכים כו' ע"ש. ועיין בתשובת שבו"י ח"א סימן קל"ח נשאל בכיוצא בזה בחד מרבנן אשר נתמנה לדון עם שני יושבי קרנות אם יש לו תקנה לבטל הדין המקולקל אשר יצא מידם להסתלק מן הדין, או לומר איני יודע כדי שיוסיפו הדיינים כדי שיצא הדין לאמיתו. והשיב ז"ל ודאי דשפיר דמי למיעבד הכי כיון דכונתך לש"ש להוציא הדין לאמיתו ע"י שיוסיפו הדיינים אע"ג דשקורי קא משקרת כי ידעת הדין מ"מ קיי"ל מותר לשנות מפני השלום ודינא שלמא הוא כו'. אכן ראיתי בתשובת בית יעקב סימן ט"ו פסק לאסור, ומביא ראיה מסנהדרין דף ח אהא דתנן מוציא ש"ר כו'. אך כל דבריו אינם מוכרחים ואין הנידון דומה לראיה כו' אבל כאן כיון שהדין סובר שמעקלים ומעוותים את הדין כי הוא לדעתו להיפך, יותר יש לחוש לעיוות הדין שלא יצא דבר שאינו מתוקן מלחוש לכבודן של ראשונים שהוא כבוד המדומה בעוה"ז וכיון שהדין תולה קללתו ולעז בעצמו לומר איני יודע כדי להוציא הדין לאמיתו ודאי זכור לטוב דאין כאן לעז אחרים כלל עכ"ל. והנה מכלל דברי השבו"י הנז' נראה דלאו דוקא בכה"ג דנידון השאלה שהשנים שעמו המה יושבי קרנות שפיר דמי למיעבד הכי, אלא אפילו אם גם השנים גמירי וסבירי זכמוהו יכול לעשות כן לומר איני יודע, כיון שלדעתו ברור הדין להיפך...אולם בספר ברכי יוסף אות ג' וד' האריך בענין זה...והביא ראיות אחרות דאסור לשקר ולמיעבד טצדקי בכדי להעמיד דעתו...וכתב והגם כי יש איזה דחיות בראיות אלו מ"מ הדין דין אמת לפע"ד דאסור לדיין לשקר ולמיעבד טצדקי להקים מזימות לבו וחיובא רמיא עליה לגלות דעתו באמת ואם חביריו יעמדו בדעתם מה איכפת ליה ויהיה הדין כסברתם כי רבים הם וכך היא המדה.

מ"י

ברכות

השלוח

קפג

גמ' (סנהדרין ג'). בתלמא אי אפשר דלית זהו מד דגמיר^ב.

א"ר שמעון בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא, שנאמר (שמות י"ט, י"ט) משה ידבר והאלהים וגו' תניא נמי הכי אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא, ואם אי אפשר למתרגם להגביה קולו כנגד הקורא ימעך הקורא קולו ויקרא. היינו כי המתרגם הוא מצטרף ומפרש דברי הקורא להציגם היטב ולכן אינו מגביה קולו יותר מן הקורא, כי המתרגם אינו יכול לפרש יותר מקול הקורא.

(נד.) הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל וכו'. ענין שמתחיל ברואה מקום שנעשו בו נסים מכזר ואינו מתחיל בצרכת הנסים צעת שנעשו ואח"כ לסדר הרואה מקום שנעשה בו נס. אלא שבצעת הנס אין ההכרה כל כך כיון שהשי"ת משפיל את אורו בצעת הנס עד שהאדם מתקרב לאור השי"ת, ומנד השי"ת אין לנס שום יתרון מהטבע שגם הטבע מנהג השי"ת בכל רגע, ורק לפי שהאדם מוטבע בטבע לכן נדמה לו שינוי הטבע לנס, ורק אחר הנס כשמתעלם האור וזוכר רק ההשתנות אז הוא פלא צעיניו ואז יש מקום לצרך.

פת הוא נגד ישוב ומלח הוא נגד מדבר, כי ארץ מלחה אינה מלמחת ושריף הוא נגד ים, ועיקר הסעודה הוא פת, שהוא נגד ישוב, אכן אינו ניכר האור רק ע"י ההסתר כדאיתא צוה"ק (מלוא קפ"ד, תזריע מ"ז:), לכן אפליגו צוה שרצ אומר שאינו ניכר הטובה מהישוב רק ע"י המדבר, לכן אומר שכל סעודה שאין בה מלח אינה סעודה ור' יוחנן אומר שהוא ע"י הים לכן אומר כל סעודה שאין בה שריף אינה סעודה.

(מה.) שלשה שאכלו באחת חייבין לצומן. הענין צוה כדאיתא גמ' (ברכות נ"ח.) שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרזופיהן דומים זה לזה, והנה כשיאכלו שלשה אז רואה השלישי שיש שני דעות נפרדים והפכים, מזה מכיר שיש השי"ת שצרא אלו ההפכים והשי"ת הוא מאחדם והוא תמים דעים ואלהי הרוחות לכל צער, וכן ג"כ הענין ביחוד השי"ת שאיתא צוה"ק (צמדבר ק"כ.) דהא וצא לו לקרן אמינא בקדמיתא והא ידעתא רזא דקרן ודא הוא עול מלכותא קדושא, והיינו כי כל הארבע רוחות המה הפכים זה עם זה כדאיתא צוה"ק (וארא כ"ד.) לפון איהו קר ולא וכו' דרום איהו חס ויבש וכו', ולכן בקרן המאחד שני רוחות ההפכים משם ניכר אחדות השי"ת שמאחד כל הנפרדים, וכן בענין זימון בשלשה כיון שיש שנים נפרדים לכן יכול השלישי להכיר הכרה מפורשת ולומר נצרך שאכלנו משלו וכדאיתא